

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Role Spojených států amerických v řešení
izraelsko-arabského konfliktu**

Pavλίna Jenková

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Role Spojených států amerických v řešení

izraelsko-arabského konfliktu

Pavčina Jenková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2020

.....

Pavλίna Jenková

PODĚKOVÁNÍ:

Mé poděkování patří PhDr. Martině Ponižilové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce. Děkuji za veškeré rady, poznámky, kterých nebylo málo, pevné nervy a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	6
1 VZNIK ARABSKO-IZRAELSKÉHO KONFLIKTU A ZÁJMY SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH NA BLÍZKÉM VÝCHODĚ	10
1.1 ZÁJMY A ZAHRANIČNĚPOLITICKÉ CÍLE SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH V OBLASTI BLÍZKÉHO VÝCHODU	12
1.2 POLITIKA ZADRŽOVÁNÍ SOVĚTSKÉHO SVAZU	13
1.3 ROPA JAKO KLÍČOVÁ KOMODITA	14
1.4 ZÁJEM O STÁT IZRAEL	16
2 ROLE USA V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1948–1956	18
3 POČÁTEK ZAPOJENÍ USA V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1956–1967	20
4 ROLE USA V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1967–1979	24
5 USA ZÁSADNÍM AKTERÉM V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1979–1993	29
6 ROLE USA V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1993–2019	32
ZÁVĚR.....	38
ZDROJE.....	40
RESUME.....	44

ÚVOD

Izraelsko-arabský konflikt se zrodil roku 1948 při vzniku samostatného státu Izrael. Konflikty mezi arabským a židovským obyvatelstvem na Blízkém východě panovaly již delší dobu. Židé nikdy neměli své vlastní území a po vyhnání z Evropy se vraceli do Svaté země (území Palestiny), aby usilovali o vytvoření jejich státu, což se nelíbilo palestinským Arabům. Organizace spojených národů se tedy rozhodla situaci vyřešit plánem z roku 1947. Na území britského mandátu Palestina (1920–1948) měly vzniknout dva státy – židovský a arabský. Tento plán byl ovšem přijat pouze židovským obyvatelstvem, které hned po odchodu jednotek britské armády, vyhlásilo nezávislý stát. Jenže palestinští Arabové, ani okolní arabské země plán nikdy nepřijali a na vyhlášení nezávislosti reagovali arabské země ozbrojeným útokem, který měl za cíl zničení židovského státu (Kejlová 2017). Ve výsledku vznikl pouze stát Izrael jakožto židovský stát a druhý, arabský, již nikoliv. Na arabské i židovské straně stále existují neslučitelné zájmy, které brání finálnímu řešení. Izrael se svého státu vzdát nechce, ale zároveň není ochotné koexistovat jak s arabským obyvatelstvem v okolních státech, tak s arabským obyvatelstvem na území Palestiny. Také během stádií eskalace proběhlo několik válečných střetů, které si vyžádaly své oběti. Mezi tyto střety můžeme zařadit suezskou krizi, šestidenní válku, opotřebovací válku či válku jomkippurskou (Čejka 2013: 231–233). Tento konflikt přitáhl pozornost i dalších aktérů, například Spojených států amerických či Ruska, kteří se snažili přispět k řešení. Jejich pomocí se podařilo dosáhnout několika dílčích úspěchů, jako je mírová smlouva mezi Izraelem a Egyptem nebo Jordánskem. Ovšem kromě těchto dvou mírových smluv k žádné další nedošlo, a tak definitivní konec arabsko-izraelského konfliktu stále nastolen nebyl.

Jedním z aktérů, které se zapojovaly do řešení izraelsko-arabského konfliktu, byly Spojené státy americké. Až do roku 1956, kdy byl znárodněn Suezský průplav, se v konfliktu velmi neprojevovaly. Tato událost ve vývoji arabsko-izraelského konfliktu byla zásadní, protože tehdy konflikt přesáhl regionálního rozměru. Od této doby Spojené státy americké hrají zásadní roli v samotném regionu, ale také v konfliktu mezi arabskými státy a Izraelem (Yaquub 2006: 13). Po suezské krizi se USA zásadně zapojily do konfliktu, když začaly

dovážet zbraně do státu Izrael po šestidenní válce. Tehdy využily francouzského embarga právě na dovoz zbraní do Izraele. Od této chvíle se USA přiklonily na izraelskou stranu konfliktu. Do doby šestidenní války vystupovaly Spojené státy v konfliktu neutrálně, například po suezské krizi se snažily vyjednat příměří diplomatickou cestou v roli mediátora. Důvodem, proč se americká zahraniční politika přiklonila na stranu Izraele, byly úzké vztahy Egypta a Sýrie se Sovětským svazem, a to v době studené války Washingtonu velmi vadilo. Z Izraele se měla stát základna pro boj proti komunismu v oblasti. Zároveň se ale USA snažily zmírnit napětí mezi státy na Blízkém východě, a tak zde panovala snaha udržet si na své straně i některé arabské režimy. Díky této strategii se například podařilo dosáhnout míru mezi Egyptem a Izraelem (Čejka 2002).

Během dlouhého trvání konfliktu se ve Spojených státech amerických vyměnilo již několik prezidentů a každý z nich, společně s jeho administrativou, zastávali trochu jiný postoj k cíli spolupráce s Izraelem. Například prezident William J. Clinton vyvíjel tlak na obě strany konfliktu (především na Izrael a Egypt a Izrael a Palestinu) a chtěl dospět k finální mírové smlouvě, což se mu ovšem nepodařilo, ale za velký úspěch se dá považovat mírová dohoda z Osla. Naopak za George W. Bushe nastal výrazný útlum v otázce blízkovýchodní politiky a k žádnému výraznému posunu v řešení izraelsko-arabského konfliktu nedošlo (Yaqub 2006: 13–14). Velké rozpory mezi názory amerických prezidentů můžeme pozorovat například v tématu výstavby židovských izraelských osad na palestinském území (Čejka 2002). Například Barack Obama označoval výstavbu za nelegální a chtěl v OSN podpořit rezoluci zakazující stavbu, ovšem současný prezident Donald Trump stavbu židovských osad za nelegální neoznačil, dokonce řekl, že mezinárodní právo neporušují (IRozhlas 2019). V tomto případě, i když se zde objevují rozdílné názory, snaží se prezidenti držet stále především proizraelské politiky. Za výstavbu židovských osad měl být Izrael potrestán Organizací spojených národů, ale tím, že jsou Spojené státy jedním ze stálých členů Rady bezpečnosti, je velmi složité proti Izraeli zakročit. Politika USA se vymezuje proizraelsky a kdykoliv se jedná o trestu pro tento stát, USA návrh vetují (Yaqub 2006: 14).

Cílem této bakalářské práce je vysvětlit, jak se vyvíjel a proměňoval postoj Spojených států amerických vůči izraelsko-arabskému konfliktu a jakým způsobem země do konfliktu zasahovala. Předmětem zkoumání budou především zájmy a cíle USA v tomto konfliktu a dále to budou nástroje zahraniční politiky, které jednotlivé administrativy k řešení nebo ovlivnění vývoje konfliktu použily. Zaměřím se na to, jakou roli USA sehrály během daného konfliktu v letech 1948–2019. Časové rozmezí je zvoleno od vzniku samostatného státu Izrael, kdy se rozhořel i sám izraelsko-arabský konflikt, až do roku 2019. Závěrečný rok jsem zvolila na základě toho, že Izrael stále neuzavřel mírovou smlouvu se všemi arabskými státy a konflikt tedy nadále není zcela uzavřen. Díky zkoumání až do roku 2019 budou výsledky mého výzkumu co nejaktuálnější. Následně zhodnotím, zdali byly USA alespoň dílčím způsobem úspěšné v řešení konfliktu a jakým způsobem, a dále kde byly limity snah k přispění řešení.

V České republice se problematice Blízkého východu a vlivu třetích stran věnuje Marek Čejka (2002), který svým článkem *Role Spojených států amerických na Blízkém východě: minulost a současnost* byl inspirací pro mou volbu tématu. Avšak v tomto článku jsou zmíněny pouze tři americké administrativy a nejsou dostatečně vysvětleny použité nástroje k řešení izraelsko-arabského konfliktu. Ze zahraničních autorů musím zmínit především Raymonda Hinnebusche (2015), Michaele C. Hudsona (2013) či Henryho Laurence (2013). Doposud nebyla role Spojených států amerických v izraelsko-arabském konfliktu, především zapojení se do řešení, zmapována od začátku (od roku 1948) až do současné doby (do roku 2019) v jedné ucelené publikaci, o což se já v této práci pokusím.

První část textu (kapitola 1 a její podkapitoly) pojednává o zahraničněpolitických cílech a zájmech USA v arabsko-izraelském konfliktu, neboli co vedlo Spojené státy do zapojení se do konfliktu, jakou měly motivaci. Druhá část je již časově strukturována do určitých období podle zásadních milníků ve vývoji daného konfliktu a zaměřuje se na konkrétní způsoby a nástroje zahraniční politiky USA. Tato část je rozpracována do kapitol 2–6. Závěr práce pojednává o zhodnocení působení Spojených států amerických v arabsko-izraelském konfliktu, jakou roli hrály a jakou hrají v současné době, jakou měrou

přispěly k řešení konfliktu a jestli dosáhly alespoň dílčích úspěchů. V této části jsou obsaženy také limity snah amerických administrativ daný konflikt vyřešit.

1 VZNIK ARABSKO-IZRAELSKÉHO KONFLIKTU A ZÁJMY SPOJENÝCH STÁTŮ AMERICKÝCH NA BLÍZKÉM VÝCHODĚ

Před druhou světovou válkou a během ní na území Blízkého východu, konkrétně na území dnešního státu Izrael, existoval Britský mandát Palestina (1920–1948). Až do roku 1929 se dařilo Velké Británii udržovat v mandátu klid, jenže poté přestala zvládat přílivy Židů z Evropy a bouřící se Araby. Británie měla v oblasti mandátu Palestina své vlastní zahraničněpolitické záměry, a to především posílit svou pozici jako obchodního partnera. Ovšem k tomu, aby mohla svůj vliv zvýšit, potřebovala podporu obou skupin obyvatel. Její strategie byla zastávat funkci jazýčku na vahách. Tato role ovšem nebyla vůbec jednoduchá a největší zkouška pro Británii přišla během let 1936 a 1939, kdy proběhlo velké arabské povstání. Masivní přílivy evropských Židů do Palestiny a skupování arabské půdy právě pro přicházející Židy už Arabové nehodlali tolerovat. Přistěhovalci muselo být značně omezeno, což bylo osudové pro velké množství Židů, kteří zůstali v Evropě a nemohli utéct nacismu (Kubeš 1960: 10–14). Ke konci druhé světové války nastal znovu velký příliv Židů do Palestiny a napětí začalo mezi nimi a palestinskými Araby značně sílit, protože Británie a svět chtěli po hrůzách z druhé světové války vyhovět Židům a zajistit jim svou vlastní domovinu. To se nelíbilo jak palestinským Arabům, tak ani okolním arabským státům (zejména Sýrii a Jordánsku). Velká Británie po druhé světové válce začala s dekolonizací svého impéria i palestinský mandát měl získat svou nezávislost. Podle Balfourovy deklarace (již z roku 1917) měla být pro Židy vytvořena domovina, a to začalo vytvářet obrovský tlak (v důsledku velkého množství židovského obyvatelstva) na samotnou Británii. Ta se s prosbou o pomoc s řešením nastalé situace obrátila na Spojené státy americké. Ovšem USA v této době teprve začaly získávat pozici globální mocnosti, a tudíž se nehrnuly do žádné vyhrocené situace a převzít kontrolu nad již nestabilním územím odmítly. Británii tedy nezbylo nic jiného než se obrátit na Organizaci spojených národů (Kašička 1997: 40–41).

OSN, jakožto relativně nově vzniklá organizace, stála před nelehkým úkolem – rozhodnout o osudu Palestiny. V květnu roku 1947 byla ustanovena nová

komise (UNSCOP)¹, která se měla právě tímto případem zabývat, a která měla předložit Valnému shromáždění návrh na vyřešení stále se stupňujícího arabsko-židovského konfliktu. Součástí komise byli zástupci z jedenácti zemí OSN, ale ani jeden zástupce nebyl z řad Arabů. Ti se totiž rozhodli neangažovat, protože jiný, než arabský stát pro ně nepřicházel v úvahu. Arabové byli navíc přesvědčeni, že OSN porušuje Chartu, protože porušovala právo národů na sebeurčení (OSN 1998: 9). Výsledný plán obsahoval stažení britských vojenských sil z území a vymezoval hranice arabského a židovského státu. Jeruzalém měl dostat zvláštní status a měl spadat pod Poručenskou radu OSN. Plán byl ve Valném shromáždění přijat a označoval se jako rezoluce č. 181. Židé začali oslavovat, a to nejen na Blízkém východě, ale i všude po světě. Na druhé straně palestinští Arabové byli silně proti rezoluci a začali se připravovat na ozbrojený konflikt (Čejka 2013: 67–68). Dne 14. května 1948 byl vyhlášen samostatný stát Izrael, jen den před ukončením britského mandátu, a vyhlásila jej Prozatímní státní rada (izraelský orgán), ale arabský stát nevznikl. Okolní arabské státy i samotní palestinští Arabové na vznik Izraele hned druhý den reagovali ozbrojeným útokem. V rámci tohoto útoku vojáci z Libanonu, Zajordánska, Egypta, Sýrie, Saúdské Arábie a Iráku vytvořili uskupení, které bylo pojmenováno jako Spojená arabská armáda. Rok 1948 je považován za oficiální zahájení izraelsko-arabského konfliktu (Kašička 1997: 41).

Propukl ozbrojený konflikt, který nese název první izraelsko-arabská válka neboli válka o nezávislost (1948–1949). Arabové disponovali značnou převahou mužů, proto první útoky byly pro Izrael velmi bolestivé. Izrael měl naopak větší sílu v odhodlání, organizaci a v míře morálky, ovšem chyběly mu zbraně a vojenská výbava. O dodávky vojenského vybavení se později postaralo Československo, a to i přes mezinárodní embargo a Izrael tak mohl přejít do protiútoků. Během konfliktu bylo docíleno dvou příměří ze strany OSN, ale ani jedno nevydrželo (Čejka 2013: 78–83). První příměří bylo vynuceno Radou bezpečnosti OSN dne 11. června 1948. Rada bezpečnosti nařídila zastavení palby a nastolení příměří a doufala, že se tento dočasný klid zbraní přemění na trvalý mír. Ovšem Izrael a okolní arabské státy dobu tohoto příměří využili na znovuvyzbrojení, načerpání sil a zdokonalení svých armád. Není tedy divu, že

¹ The United Nations Special Committee on Palestine

když příměří 9. července 1948 vypršelo, propukly opět boje (Brož 2005: 46–50). Druhé příměří bylo vyhlášeno 18. července 1948. Během tohoto příměří byl vypracován plán mírového řešení. Tento plán vypracoval vyjednávač OSN Folke Bernadotte. Izraelské vládě se ale mírový plán nelíbil, protože oblast Negevu, kterou chtěli spojit s centrální částí izraelského území, měla připadnout Arabům. Problémem v jeho návrhu, se kterým nesouhlasili ani Izraelci, ani Arabové, byla také internacionalizace Jeruzaléma. Dne 17. září, když vyjednávač Bernadotte projížděl Jeruzalémem, byl na něj spáchán útok vedený Židy a byl zabit. Toto jednání odporovalo podmínkám pro udržení příměří (Herzog 2008: 108–109). V bojích se pokračovalo a pokračovalo se také v dobývání dalších území, a to jak Izraelem (který se dostal až k Rudému moři), tak ze strany arabských států, zejména Egypta. V lednu roku 1949 započalo další vyjednávání o příměří. Toto jednání vedl americký vyjednávač Ralph Bunche. Byla stanovena tzv. zelená linie, která měla být linií příměří a byla strážena vojáky mírové mise OSN. Válka o nezávislost byla ukončena, ale konflikt mezi arabskými státy a Izraelem urovnán nebyl (Čejka 2013: 78–83).

1.1 Zájmy a zahraničněpolitické cíle Spojených států amerických v oblasti Blízkého východu

Národní zájem Spojených států amerických leží v podstatě nezávislého státu, který má své hodnoty a instituce, které zajišťují bezpečí a důstojný život svých obyvatel. S rostoucí mocí od konce druhé světové války chtěly tuto myšlenku šířit i za hranice svého vlastního státu. Existuje zde jakási „Americká ideologie“, jež počítá s demokratickými institucemi obsahujícími morálku a normy, které mají být vodítkem pro politiku podporující svobodu a lidská práva nejen pro americké občany (Kieval 1987: 58–59). Spojené státy americké začaly po druhé světové válce více sledovat problematiku Blízkého východu. První problém, který USA zaujal, byla národní nezávislost blízkovýchodních zemí. Spojené státy se stavěly kriticky k otázce kolonialismu. Ve své historii vlastnily pouze jednu kolonii (Filipíny) a jim i samy udělily nezávislost. Na Blízkém východě byl jejich postoj ke kolonialismu stejný. Zpočátku začaly USA

podporovat blízkovýchodní hnutí za národní osvobození ve snaze získat si na svoji stranu bouřící se národy a využít jich na prosazení svých vlastních zájmů (Cesar 1985: 189). Mezi hlavní americké zájmy patří zabránění šíření vlivu Sovětského svazu na tomto území, zajištění dodávek ropy pro USA a jejich spojence za přijatelné ceny, zajištění ochrany a prosperity Izraele a v neposledním přístupu na regionální trhy. Spojené státy také uvedly, že je v jejich zájmu vyřešit izraelsko-arabský konflikt (Kieval 1987: 58–59).

1.2 Politika zadržování Sovětského svazu

Spojené státy už o hrozbě Sovětského svazu a šíření komunismu věděly před vznikem izraelsko-arabského konfliktu. Již v roce 1947 se kvůli tomuto problému sešly USA a Británie v Pentagonu, aby projednaly geopolitický plán pro Blízký východ kvůli nově vznikající hrozbě v podobě expanze Sovětského svazu a dalšího šíření komunismu. V meziválečném období byl Blízký východ pod správou Velké Británie (Hudson 2013: 323). O tento region USA v meziválečném období politický zájem neměly, protože se soustředily především na rozšíření obchodních vztahů s dalšími státy světa a na posílení své námořní síly (Krejčí 2009: 128–131). Po druhé světové válce začaly Spojené státy hospodářsky pomáhat a vojensky podporovat státy, které byly v ohrožení ze strany SSSR, aby zabránily šíření komunismu. Prezident Truman v roce 1947 přesvědčil americký Kongres o důležitosti poskytnutí hospodářské pomoci Řecku a Turecku (Kissinger 1999: 467). V této době stále přenechávaly Spojené státy primární odpovědnost za Blízký východ a středomoří Británii. Během toho již ministr zahraničních věcí George Marshall začal přemýšlet o možnosti, že by Spojené státy v budoucnosti posílily svůj vliv na Blízkém východě a získaly tak vedoucí roli v rámci zahraničněpolitických aktérů. O dekádu později (v druhé polovině 50. let 20. století) již byla hrozba ze SSSR velmi reálná a svět se ocitl uprostřed studené války. Spojené státy stály před obrovskou výzvou ochránit svoji bezpečnost a bezpečnost svých spojenců a jeden z klíčových regionů byl i Blízký východ (Hudson 2013: 323).

Svět byl rozdělen bipolárně a jediná mocnost, která se mohla postavit rostoucímu Sovětskému svazu, byly Spojené státy americké. To ale znamenalo, že USA musely začít chránit důležité regiony světa. John Campbell ve své knize *Deffence of the Middle East* vysvětluje, proč je důležité, aby Spojené státy bránily sovětskému vlivu na Blízkém východě: „Upevnění sovětské moci v tomto strategickém regionu by znamenalo rozhodující posun ve světové rovnováze. Sovětská kontrola nad ropou na Středním východě by mohla narušit ekonomiku svobodného světa. A vítězství komunismu v srdci islámského světa by mohl být předeheurou k jeho triumfu v Asii, Africe a Evropě“ (Campbell 1958: 4–5)².

Konflikt mezi USA a Sovětským svazem zde panoval téměř 4 dekády. Velkou roli hrálo i to, že oba aktéři byli a jsou vlastníky jaderných zbraní. Právě i možné jaderné konfrontaci v oblasti Blízkého a Středního východu se snažily Spojené státy zabránit (Kieval 1987: 59).

1.3 Ropa jako klíčová komodita

Spojené státy americké se k ropě z Blízkého východu dostaly již v roce 1928 díky tzv. Red Line Agreement³. Co se týče ropy, mezi Británií a USA panovala menší rivalita. Obě země se totiž snažily získat co nejvíce ropy, protože cenově byla velmi výhodná. Na začátku století Británie viděla v ropě z Blízkého východu vojenskou a ekonomickou hodnotu, což později pochopili i Američané. Nejenom, že díky levným dodávkám mohli efektivně připravovat své armády během světových válek, ale také ropa sloužila jako levná komodita, která pomohla k rozvoji průmyslu v poválečném období. Ropa byla důležitým nástrojem k ekonomickému vývoji a obnově (Hudson 2013: 325). V roce 1949 vznikla Doktrína americké ropné expanze, která zdůrazňovala, že je nutné, aby Spojené státy americké měly přístup k ropě v zahraničí. K tomu USA ve 40. a 50. letech

² The entrenchment of the Soviet power in that strategic region would bring a decisive shift in the world balance, outflanking NATO. Soviet control of the Middle Eastern oil could disrupt the economy of the free world. And the triumph of communism in the heart of the Islamic world could be the prelude to its triumph through Asia Africa and Europe (Campbell 1958: 4–5).

³ Red Line Agreement byla smlouva mezi několika britskými, francouzskými a americkými ropnými společnostmi ohledně ropných zdrojů na území bývalé osmanské říše (Office of the Historian).

využívaly metody, které prohlubovaly ekonomickou provázanost mezi Spojenými státy a státy vyvážejícími ropu (Irák, Saúdská Arábie, Kuvajt, Katar a další). Mezi příklady těchto metod můžeme zařadit zachování technickoekonomické zaostalosti ropných států, zvyšování ekonomické závislosti na USA nebo zachování koncesního systému. Tyto metody se ale musely v 60. a hlavně 70. letech změnit, protože blízkovýchodní vlády znárodňovaly ropné zdroje, a tak americké ropné monopoly (jako například Mobil Oil, Gulf Oil nebo Exxon) musely jednat přímo s vládními činiteli států Blízkého východu. Washington se kvůli tomu zaměřil v oblasti diplomacie na právní a politickou podporu monopolů. V praxi to znamenalo, že vláda USA a americké ropné monopoly (jejich ředitelé) si rozdělily funkce v oblasti dovozu ropy z Blízkého východu. Vláda se zaměřila na vytváření co nejvýhodnějších ekonomických a politických podmínek pro dovoz ropy a monopoly se soustředily hlavně na technické činnosti. I přesto, že se Spojené státy snažily co nejvíce ztížit blízkovýchodním vládám ropné průmysly znárodnit, vytvořil se mezi ropnými státy a USA vztah vzájemné závislosti a partnerství (Cesar 1985: 218–219). USA začaly být na této komoditě z Blízkého východu závislé. V 70. letech 20. století dodávky z této oblasti dosahovaly poloviny ropného importu (Hudson 2013: 325). I právě z tohoto důvodu se Spojené státy snažily minimalizovat vliv Sovětského svazu na Blízkém východě. Washington měl obavu z toho, že kdyby SSSR získal vliv v blízkovýchodních zemích a rozšířil se zde komunismus, přestaly by vlády ropných zemí vyvážet ropu do USA anebo by se rapidně zvýšila cena dodávek (Hudson 2013: 325).

Do roku 1973 se díky dodávkám ropy ze států Blízkého východu velmi rozšířil v USA ropný průmysl. V listopadu 1973 během jomkipurské války zažily Spojené státy a jejich spojenci neuvěřitelný šok. Kvůli tomu, že USA byly aktérem v izraelsko-arabském konfliktu na straně Izraele, přerušily státy Zálivu dodávky ropy do Spojených států. Po této válce se ropa proměnila z komerčně-finančního zájmu amerických společností na strategický a ekonomický zájem celé americké politiky. USA si uvědomily, že díky rozšiřující se interdependenci musejí ropu zahrnout do své zahraniční politiky (Kieval 1987: 60).

1.4 Zájem o stát Izrael

Izrael už dlouhá léta zaujímá v blízkovýchodní zahraniční politice Spojených států velmi speciální místo, a proto se také USA angažují v izraelsko-arabském konfliktu. Nebylo ale tomu vždy tak. Zpočátku (zejména v 50. letech) se americká podpora soustředila na arabské státy a Izrael se přikláněl na stranu Sovětského svazu. Jenže některé arabské státy (hlavně Egypt a Sýrie) se postupem času rozhodly neudržovat spojenectví ani s jednou stranou, ale ani to jim nevydrželo a převažoval u nich zájem o to přiklonit se k SSSR. Tím se změnila i podpora USA, která se spojila hlavně s Izraelem (Smith 2013: 246). USA se snaží především zajistit samotnou existenci a ochranu státu Izrael. Tento zvláštní vztah během let stále sílil a dosáhl nového stádia, kdy je jejich politická, ekonomická a vojenská spolupráce na vysoké úrovni. Zájem o prosperitu a ochranu Izraele pramení v několika aspektech. Hlavní by se dal označit jako ideologický, kdy se zde Spojené státy snaží šířit své americké ideály a demokratické instituce. Není tomu jinak ani v oblasti Blízkého východu, kde se moc států plně demokratickými nazývat nedá. Izrael má sice také velmi daleko k liberálně-demokratickému ideálu západních států, ale rozhodně je více demokratický než většina arabských zemí. Důležitý je také náboženský důvod. V biblickém světě je známo, že se Židé měli vždy vrátit do své země zaslíbené. Tento názor je hojně pěstován právě v amerických křesťanských oblastech, a i američtí Židé jsou velkou podporou tohoto proroctví. Ze strany Spojených států zde také panuje ochránářské pouto, kdy Izrael byl slabý mezi silnějšími. Mezi neposlední zájmy také patří to, že Izrael vždy podporoval americkou politiku na půdě Spojených národů a dalších mezinárodních fór. To přispělo k tomu, že se z nově vzniklého státu stal účinný nástroj v boji se Sovětským svazem v oblasti Blízkého východu během studené války a v boji proti arabské expanzi (Kieval 1987: 61–64).

Od roku 1956, kdy se Spojené státy americké přiklonily na stranu Izraele, získaly si i podporu svého veřejného mínění, především velké komunity Židů. Jejich podpora byla a je stále velmi velká. Na počátku jejich spolupráce čelily USA velké výzvě – zajistit takovou dohodu, aby Izrael dovedly k prosperitě. Během let vystřídal Spojené státy mnohé diplomatické iniciativy a projekty, které by normalizovaly vztahy mezi nově vzniklým státem a jeho sousedy. Dalo by se říci,

že až do roku 1978 neměly Spojené státy velké úspěchy, ale v Camp Davidu konečně udělala americká administrativa pokrok v řešení izraelsko-arabského konfliktu (Hudson 2013: 326–327). Toho roku se podařilo administrativě Jimmy Cartera zprostředkovat izraelsko-egyptské mírové jednání, které vedlo až k tzv. Campdavidské dohodě – k mírové smlouvě (Čejka 2013: 149). Více tento zásadní milník rozeberu v kapitole č. 5.

2 ROLE USA V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1948–1956

Izraelsko-arabský konflikt započal roku 1948, ale není to stejný rok, kdy se do něj zapojily Spojené státy americké. To ovšem neznamená, že Spojené státy na Blízkém východě nebyly přítomné. Washington již od vyhlášení Trumanovy doktríny z roku 1947 uvažoval o možnostech ekonomické expanze na Blízký východ. Primární zájem Spojených států byl upřen na ropu a na nově vzniklé hospodářské a ekonomické vazby na producenty ropy, což byly státy jako Saúdská Arábie, Libanon a Írán. Nicméně Spojené státy o konfliktu věděly a nebyly samy. Konflikt přilákal pozornost i dalších západních zemí, a to hlavně Velké Británie a Francie, které na území měly své vlastní zájmy.

V roce 1950 přišel první zásah Spojených států amerických do samotného konfliktu, ačkoliv iniciace přišla od Británie a Francie, USA spíš jen s jejich návrhy souhlasily. Tyto dvě evropské mocnosti se chtěly se Spojenými státy dohodnout na společném postupu vůči Izraeli a arabským zemím v otázce vyzbrojování. Proto v květnu roku 1950 byla vyhlášena tzv. třístranná deklarace, ve které všechny tři země vyslovily svůj zájem o udržení stability v oblasti Blízkého východu. Deklarace stanovila úroveň a způsob vyzbrojování Izraele a arabských států. Ve finále ale deklarace neměla žádnou velkou váhu pro bojující země. Spojené státy se do této deklarace připojily s docela jasným záměrem – zlepšit své vztahy s arabskými státy, protože pro americké naftové monopoly byla ropa z Blízkého východu velmi důležitá (Cesar 1985: 190–191). V první polovině 50. let 20. století se nedá říci, že USA vytvořily nějakou zahraničněpolitickou strategii vůči izraelsko-arabskému konfliktu. Jejich politika se soustředila hlavně na ochranu ropných dodávek.

Nesmíme ale ani zapomínat na přítomnost Sovětského svazu na Blízkém východě. Nacházíme se v době studené války a o ropu nestojí pouze USA, ale právě i Sovětský svaz. SSSR si byl vědom důležitosti Blízkého východu a snažil se na území ze severu pronikat. Na tento sovětský tah reagovaly Spojené státy politikou zadržování Sovětského svazu. Trumanova doktrína, která v sobě obsahovala právě politiku zadržování, byla jediná americká zahraničněpolitická

doktrína, která v první polovině 50. let byla na Blízkém východě aplikována. I během válečných střetů mezi arabskými státy a Izraelem v počátcích samotného izraelsko-arabského konfliktu zastávaly Spojené státy neutrální postoj a spíše se soustředily na podporu Organizace spojených národů, která se snažila docílit mírového jednání (Kieval 1987: 55–57).

V roce 1955 zaútočil Izrael na oblasti Gazy, která byla pod správou Egypta a tehdy se Egypt pokusil do konfliktu zapojit i Spojené státy. Egypt totiž požádal USA o dodávky zbraní na obranné účely, ale Washington tuto žádost zamítl. Tento krok bohužel přinesl neblahé následky a to takové, že Egypt začal hledat pomoc u Sovětského svazu. Spojené státy věděly, že se budou muset do izraelsko-arabského konfliktu v krátké době již aktivně zapojit, protože jejich vlastní zájmy začaly být v ohrožení (Akhtar 1968: 241).

3 POČÁTEK ZAPOJENÍ USA V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1956–1967

Roku 1956 se v Egyptě dostal k moci Gamál Násir a svou revolucí a nacionalistickými myšlenkami si časem získal podporu i dalších arabských zemí, jako byla Sýrie či Jordánsko. Z Káhiry se v podstatě stalo centrum části arabského světa. To ovšem Násirovi nestačilo a v červenci téhož roku vydal vládní nařízení o znárodnění Suezského průplavu, který do té doby byl vlastněn britsko-francouzskou společností. Francie a Británie se nejdříve snažily spor vyřešit diplomatickou cestou přímo s Egyptem, ale z jeho strany přišlo důrazné odmítnutí. Na tento popud se tato britsko-francouzská spolupráce uchýlila k tajnému jednání s Izraelem, který měl pomoci. Izrael měl postupně svými jednotkami obsazovat Sinajský poloostrov. Poté přišlo britsko-francouzské ultimátum pro Egypt, ve kterém požadovaly úplné stažení egyptských jednotek z průplavu. Britové a Francouzi jednali v odkazu na konvenci z roku 1888, která zakazovala militarizaci suezského pásma a zabezpečovala volnou plavbu Suezským průplavem (Kašička 1997: 42). Egypt ultimátum odmítl a jeho odpovědí byl silný letecký útok na civilní i strategické cíle v Izraeli (Kašička 1997: 42).

V tomto sporu se začaly USA angažovat, když se Izrael přidal k britsko-francouzské spolupráci. Prezident Dwight D. Eisenhower byl krokem Izraele značně rozhořčen (Yaqub 2016: 14), protože věděl, že tím spustil silnou protizápadní náladu napříč územím Blízkého východu. Nebyl to ale pouze Izrael, který svým jednáním amerického prezidenta rozhořčil. Na vojenské intervenci na Sinajském ostrově se podílela i britská a francouzská vojska. Eisenhower agresí odsoudil a začal vyvíjet ekonomický tlak na Británii a Francii, aby se z území stáhly. Eisenhower použil i diplomatický nátlak, který byl směřován hlavně na Velkou Británii. Británie totiž byla závislá na amerických půjčkách a prezident USA si toho byl velmi dobře vědom. Pohrozil tak Velké Británii, že by půjčky zastavil. Díky nátlaku docílil Washington stažení britských a francouzských jednotek ze Suez a Izrael na oplátku za stažení svých vojsk získal ujištění, že Eisenhower bude v Radě bezpečnosti OSN podporovat vyslání peacekeepingové mise na Sinaj, která bude hlídat příměří mezi Egyptem a Izraelem (Yaqub 2006: 14,15). Bohužel ale tato válka o Sinaj a Suezský průplav (jinak také nazývána jako

suezská krize, která celkově trvala od 29. října do 7. listopadu 1956) rapidně zhoršila situaci na Blízkém východě a celkově zhoršila izraelsko-arabský konflikt. Po této válce přišly další nepokoje a větší nepřátelství mezi Araby a Židy. Na druhou stranu tím, že se Eisenhower do konfliktu vložil a vyjednal příměří, zamezil potenciálně větší a ničivější válce (Hahn 2004: 208–209).

Po suezské krizi začala Velká Británie velmi rychle ztrácet vliv na Blízkém východě, a tím dala možnost Spojeným státům k větší angažovanosti. USA začaly získávat větší povědomí o daném regionu a vzhledem k tomu, že se začaly stávat globální velmocí, rostl i jejich zájem o moc a vliv na území (Kieval 1987: 56–57). Od roku 1956 začal vztah mezi Spojenými státy americkými a Izraelem sílit. Speciální vztah mezi těmito státy začal vytvářet jiný americký pohled na palestinské Araby, kteří nezůstali na území Izraele. Ti začali být americkou administrativou vnímáni jako uprchlíci a odmítali jejich právo na sebeurčení, protože území, o které bojovali a bojují, sami opustili.

Během administrativy D. D. Eisenhowera nepřišel ze strany americké administrativy žádný návrh na urovnání vztahů mezi Araby a Izraelci (Hamdi 2018: 256). Eisenhower se ale snažil na Blízkém východě ochránit americké zájmy, a proto vydal Eisenhoweru doktrínu (1957). Ta deklarovala ekonomickou a vojenskou pomoc blízkovýchodním zemím, které byly ohroženy sovětským šířením komunismu. Přestože americká administrativa doufala, že díky doktríně přijde zlepšení vztahů na Blízkém východě, efekt byl ale opačný. Arabským státům se doktrína nelíbila už jenom kvůli tomu, že státy byly protizápadně naladěné a také kvůli americkému sblížení s Izraelem. Izrael měl z doktríny také obavy. Báł se, že doktrína zvýší moc Arabů a zároveň znevýhodní sovětské Židy, kteří žili na území Izraele (Hanh 2004: 223, 233).

Po Eisenhowerovi nastoupil do amerického prezidentského úřadu roku 1961 John Fitzgerald Kennedy. Ten od začátku své funkce začal prohlubovat vztahy s Izraelem a soustředil se hlavně na jeho ochranu proti případné arabské agresi. Celá Kennedyho zahraniční politika vůči izraelsko-arabskému konfliktu byla postavena na ochraně Izraele, což bylo velice ovlivněno i velkou sionistickou komunitou ve Spojených státech (Hamdi 2018: 256). Kennedyho administrativa

začala praktikovat nenásilnou politiku prostřednictvím různých typů pomoci. Měla totiž za to, že když bude poskytovat ekonomickou a rozvojovou pomoc, může se sblížit i se státy, které byly vůči USA nepřátelské. Jako primární pomoc byly rozšířeny dodávky potravin do arabských zemí. I přesto, že se USA sblížovaly s Izraelem, snažil se Kennedy v izraelsko-arabském konfliktu jakéhosi nestranného prostředníka. Ovšem tento postoj měl jeden jasný cíl, a to získat důvěru i na straně arabských států, především jejich hlavních činitelů a egyptského prezidenta Násira. Washington chtěl arabským zemím dokázat, že na panující spor nazírají objektivně a chtějí co nejvíce přispět k jeho řešení (Cesar 1985: 202,203). Bohužel ani Kennedymu se během jeho krátkého funkčního období (1961–1963) nepodařilo nějakým zásadním způsobem přispět k řešení izraelsko-arabského konfliktu.

Po Kennedyho administrativě nastoupil roku 1963 do amerického prezidentského úřadu Lyndon Baines Johnson. Během jeho administrativy se Amerika ještě více sblížila s Izraelem a paradoxně se oddálila od Egypta, a to především jeho prezidenta Násira, i když předchozí americký prezident měl za cíl sblížení s tímto egyptským představitelem. Johnson se spíše snažil o sblížení s konzervativními představiteli arabských zemí. Washington začal v Izraeli probouzet zájem o demokratický způsob života, pomáhal mu k cestě za demokracií a přispěl k novým ekonomickým a sociálním úspěchům (Shlaim 1988: 18). Prezident Johnson bývá občas označován za otce americko-izraelské aliance. On se totiž přičinil o podepsání memoranda o porozumění mezi Izraelem a USA. Memorandum o porozumění byla dvoustranná dohoda podepsaná v roce 1965, která říkala, že USA budou zajišťovat Izraelskou ochranu, nezávislost a teritoriální integritu. Izrael se na druhou stranu musel vzdát všech snah o získání atomové bomby (snažil se ji získat, aby získal trumf nad arabskými státy, především Egyptem) (Heller 2016: 182,183). Tímto memorandem byl utvořen základ americko-izraelských vztahů a Izrael získal alespoň ujištění, že Washington neuzavře alianci s Egyptem či Sovětským svazem (Heller 2016: 182,183). Ale i přes výraznou spolupráci s USA neměl Izrael na Blízkém východě lehkou pozici, protože neměl žádného blízkovýchodního spojence (Čejka 2013: 113).

Po suezské krizi na hranici Izraele a Egypta díky příměří a díky přítomnosti mírových sil OSN panoval klid, ale to samé se nedá říci o některých arabských státech. V některých arabských zemích (jako byl Irák, Jordánsko a Libanon) začaly propuknout povstání, puče a politické převraty (Herzog 2008: 179). Další zásadní zlom ve vývoji izraelsko-arabského konfliktu (po suezské krizi) přišel v druhé polovině 60. let, zejména v roce 1967 (Čejka 2013: 113). Vývoji izraelsko-arabského konfliktu od roku 1967 a s tím i roli Spojených států amerických v řešení tohoto konfliktu se věnuje následující kapitola.

4 ROLE USA V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1967–1979

V druhé polovině 60. let 20. století napětí mezi Izraelem a arabskými státy, především Egyptem, značně sílilo a bylo jasné, že další válka je nevyhnutelná. Válka, která později dostala název šestidenní válka, vypukla 5. června 1967, a to izraelským vzdušným útokem na egyptská, jordánská, syrská a irácká letectva (Čejka 2013: 113, 114). I když izraelští představitelé varovali USA, že se k válce schyluje, byly Spojené státy velmi překvapené a téměř i paralyzované nečekaným zvratem. Bylo velmi složité pro prezidenta Johnsona vymyslet, jaké kroky jsou nutné udělat, protože rychlé rozhodování pro něj nebylo příjemné (Spiegel 1985: 164). Mezi první kroky americké administrativy v tomto konfliktu patřila dodávka zbraní a vojáků do Izraele. Válka ale skončila tak rychle, jak začala. Trvala pouhých 6 dní, od toho se odvozuje i samotný název. Na vítězné straně stanul Izrael, který ke svému území připojil západní břeh Jordánu Golanské výšiny, pásmo Gazy, Jeruzalém a Sinajský poloostrov. Izrael po válce očekával, že USA pomohou s vytvořením mírové smlouvy, bez které Izrael nechtěl stáhnout své jednotky z obsazených území. Prezident Johnson se ale držel zpět a trval na tom, že mír po šestidenní válce má být vytvořen na základě rezoluce, kterou vydá Organizace spojených národů (Spiegel 1985: 164, 165). I když americká administrativa nechtěla být tím hlavním činitelem v mírovém procesu, velmi k němu přispěla.

V červnu roku 1967 po skončení šestidenní války představil prezident Johnson svých „pět principů míru“. Těchto pět principů zahrnovalo právo národa na život, spravedlnost pro uprchlíky, bezpečnou námořní plavbu, limity pro zbytečný a nebezpečný závod ve zbrojení a respekt pro politickou nezávislost a teritoriální integritu. Rada bezpečnosti OSN se těmito principy inspirovala, a právě na základě Johnsonova projevu sestavila rezoluci, která přinesla příměří v izraelsko-arabském konfliktu po šestidenní válce (Kieval 1987: 71). Organizace spojených národů, přesněji řečeno Rada bezpečnosti, kde jsou stálým zástupcem i USA, si v listopadu roku 1967 pozvala zástupce arabských zemí a Izraele, aby

jim představila rezoluci 242 (OSN 1967: 8). Rezoluce v praxi znamenala, že Izrael musí stáhnout své vojsko z obsazených území a arabské země na druhou stranu musí uznat právo na existenci Izraele (Yaqub 2006: 14).

Šestidenní válka neznamenal pouze další vyhocení dlouholetého konfliktu, ale po jejím urovnání a podepsání příměří se jí podařilo nastartovat aktivní zapojení americké administrativy do hledání stálého míru v izraelsko-arabském konfliktu. Lyndon Baines Johnson byl ve svém úřadu do roku 1969 a podařilo se mu dosáhnout většího sblížení s Izraelem a výrazným způsobem přispěl na znění rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 242, která potvrdila příměří mezi Izraelem a arabskými státy po šestidenní válce. Na druhou stranu během jeho funkčního období došlo ke zhoršení vztahů s egyptským vůdcem Násirem, který si našel cestu ke Sovětskému svazu (Shlaim 1988: 18). Když se ale zhodnotí americká politika vůči Blízkému východu a izraelsko-arabskému konfliktu v 60. letech 20. století, je stále velmi silně ovlivněna studenoválečným konfliktem. USA totiž viděly v Izraeli vhodnou základnu pro vyvažování vlivu Sovětského svazu (Čejka 2002).

Dalším nastupujícím prezidentem se ve volbách v roce 1968 stal Richard Milhous Nixon a svého úřadu se ujal 20. ledna 1969. Už od začátku jeho administrativy bylo vidět, že se nebude držet svého předchůdce a že započne novou zahraniční politiku i vůči izraelsko-arabskému konfliktu. Na tiskové konferenci v červnu roku 1969 představil svou zahraničněpolitickou doktrínu, která dostala jméno právě po prezidentovi. Nixonova doktrína deklarovala změny v americké politice vůči jejím spojencům, což samozřejmě ovlivnilo i Izrael, protože v ozbrojených konfliktech, a to především při jejich urovnání, nemohl počítat s účastí americké armády. Stejně tak se snížily dodávky zbraní a vojenské výbavy. Touto doktrínou chtěl omezit americké vojsko na lokálních válkách svých spojenců a prosazoval opatrnější přístup k použití síly. Pro Blízký východ to znamenalo, že se bude omezovat přítomnost amerických vojáků na území a nebude se uplatňovat politika vojenské intervence. Americká administrativa si totiž velmi dobře uvědomovala, že časté vojenské intervence mohou výrazně zhoršit diplomatické styky s arabskými zeměmi, nebo je úplně přerušit. Tomu se snažily Spojené státy zamezit už jenom z důvodu, aby na Blízkém východě nenarůstaly

protiamerické nálady (Cesar 1985: 205). Prezident Nixon zvolil vůči blízkovýchodnímu konfliktu politiku postupného řešení. Místo toho, aby smetl izraelsko-arabský konflikt ze svého stolu nějakým velkým zlomovým řešením, nechal si na tento konflikt čas a krok po kroku začal společně s poradcem pro národní bezpečnost Henry Kissingerem vymýšlet, jak dojít ke kompromisu tak, aby byly spokojené obě strany konfliktu, tedy Izrael a také arabské státy (Avineri 1978: 56). Nixon měl ve svém týmu velmi schopné vyjednávače a mediátory. To se potvrdilo i v roce 1970, kdy William P. Rogers, ministr zahraničních věcí, dokázal vyjednat příměří mezi Egyptem a Izraelem, čímž ukončil opotřebovací válku, která probíhala od roku 1968. Díky zprostředkování komunikace mezi Násirem a izraelskými vůdci se podařilo alespoň na krátkou dobu docílit zastavení palby. Egyptský prezident se ale pořád odvolával na rezoluci 242 a chtěl, aby se Izrael stáhl z okupovaných území, a to především ze Sinaje (Pressman 2014: 540).

Příměří trvalo přibližně jen tři měsíce a špatná situace mezi Izraelem a Egyptem se Sýrií opět nabírala na intenzitě. V roce 1970 zemřel egyptský prezident Gamal Násir a na jeho post nastoupil Anwar Sádát. Sádátovi se nelíbilo, že je Sinaj pod správou Izraele po šestidenní válce, a tak se pokusil toto území v roce 1971 s Izraelem vyměnit za mírovou smlouvu. Izrael ovšem tuto nabídku odmítl. Sádát se území bez boje vzdát nechtěl, a proto se spojil s vůdcem Sýrie, Hafízem Asadem, a společně začali plánovat útok na Izrael (Kašička 1997: 43). Toto spojenectví vyústilo do další války v roce 1973, která dostala název jomkipurská. Ještě ale před válkou získala americká administrativa výhodnou pozici pro vyjednávání příměří, protože v roce 1972 byly vypovězeni sovětští poradci z Egypta (Čejka 2013: 231).

V roce 1973 začínala být blízkovýchodní situace kritická i pro USA. Egypt se sblížil se Saúdskou Arábií, která byla největším producentem ropy na Blízkém východě. Americká administrativa vznesla požadavek na Saúdskou Arábii, že by chtěla zvýšit dovoz ropy do USA. Jenže Saúdská Arábie si velmi dobře uvědomovala sílu tzv. ropné zbraně. Do Washingtonu vyslala zprávu, že je ochotna ropu poskytnou, ale pouze za americkou podporu arabských zemí ve sporu, který vedli s Izraelem ohledně okupovaných území. Nixonova administrativa nebyla ochotna na tuto podmínku přistoupit. Navíc v této době byla

celá americká administrativa silně oslabena, a to kvůli řešení Nixonovy aféry Watergate. Jomkippurská válka tedy silně ovlivnila i samotné Spojené státy, protože arabské státy v říjnu 1973 vyhlásily ropné embargo pro státy podporující Izrael (Kašička 1997: 44). Válka byla ničivá jak pro Izrael, který formálně válku vyhrál, tak pro arabské státy.

Ovšem americká administrativa mohla slavit malé vítězství. Klíčovou postavou ve vyjednávání příměří v tomto konfliktu se stal Henry Kissinger, který byl již v této době (říjen 1973) americkým ministrem zahraničí. Ten zvolil tzv. kyvadlovou diplomacii, což v praxi znamenalo, že intenzivně vyjednával s oběma stranami izraelsko-arabského konfliktu. Podařilo se mu dosáhnout úspěchu, který se ještě předtím nikomu nepodařil. Dokázal posadit k jednomu jednacímu stolu Izraelce, Syřany, Jordánce a Egyptany. Mírové jednání se konalo v Ženevě. Jednání rozhodně nebylo lehké a mnohdy bylo i zdlouhavé, ale Kissingerovi se podařilo dosáhnout dohod, které ukotvily stažení zneprátelených armád (armád jak Izraele, tak Sýrie, Egypta a Jordánska) z Golanských výšin. Po mírovém jednání převzala iniciativu Organizace spojených národů a na Golanské výšiny vyslala mírovou misi (Čejka 2013: 147). Po ukončení jomkippurské války rapidně stoupl význam Blízkého východu v americké zahraniční politice, protože Spojené státy cítily, že se stávají důležitým zahraničněpolitickým aktérem, který opravdu může aktivně přispět k řešení izraelsko-arabského konfliktu. Mezi významné pokroky také patřil fakt, že se i Egypt začal otáčet k Washingtonu a ne k Moskvě. Poprvé od vypuknutí izraelsko-arabského konfliktu Kissinger s Nixnem viděli možnost, že by mohla být dosažena cesta k definitivnímu míru. Díky Kissingerovu úspěchu se politika vůči izraelsko-arabskému konfliktu změnila. Spojené státy se chtěly stát mediátorem ve sporech a navrhopvat oběma stranám, jak by měly jednat, a také jak by měly modifikovat své požadavky tak, aby došlo ke kompromisu. Washington také začal aplikovat tzv. step-by-step diplomacii. Jádro této metody bylo v tom, že se všechny spory budou řešit postupně a na každý spor se budou snažit nalézt kompromis a ukončení (Quandt 2005: 128,129).

V srpnu roku 1974 Richard Nixon rezignoval z funkce prezidenta USA a na jeho místo nastoupil Gerald Ford. Ten musel již krátce po svém nastoupení přehodnocovat americkou zahraniční politiku vůči izraelsko-arabskému konfliktu,

především kvůli neúspěchu Henryho Kissingera na jaře roku 1975. Jako hlavní mediátor se Kissinger snažil v rámci kyvadlové diplomacie dosáhnout stažení izraelských vojsk ze Sinaje. I když se ze začátku zdálo, že rozhovory probíhají dobře, narazil Kissinger ve finále na odpor izraelské politiky. Po tomto neúspěchu se rozmohla vlna nespokojenosti i v rámci arabských zemí, především Egypta. Fordova administrativa tedy začala s novými jednáními, konzultacemi a schůzkami, a to za účelem získání více času na to vymyslet co dál a také proto, aby prohloubil rozkoly mezi arabskými zeměmi. V létě roku 1975 začal opět Kissinger využívat kyvadlovou diplomacii a tentokrát se mu podařilo vyjednat dvě izraelsko-egyptské dohody o stažení izraelských vojsk ze Sinaje, ale jen částečně. Dále dosáhl izraelsko-syrské dohody o stažení izraelských vojsk z Golanských výšin, ovšem zde se linie izraelských vojsk posunula také jen o pár kilometrů. Ve výsledku tyto smlouvy nebyly uspokojivé, ale bylo vidět, že se se stranami již dá vyjednávat (Cesar 1985: 215–217).

Ve volbách roku 1976 vyhrál Jimmy Carter a nahradil tak ve funkci Forda. Stejně jako jeho předchůdci, i Carter se rozhodl pro jiný přístup v řešení izraelsko-arabského konfliktu. Již nechtěl dále pokračovat v diplomacii, kterou zavedl Henry Kissinger, ale chtěl uspořádat mezinárodní konferenci, která přinesla nevídané výsledky (Smith 2013: 256). Mezinárodní konference v Camp Davidu je popsána v další kapitole.

5 USA ZÁSADNÍM AKTÉREM V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1979–1993

Rok 1979 přinesl velmi zásadní milník v zahraniční politice Spojených států amerických vůči izraelsko-arabskému konfliktu. Americké administrativě Jimmyho Cartera se podařilo v Camp Davidu, což bylo letoviště amerických prezidentů v Marylandu, uspořádat jednání, na kterém se sešel egyptský prezident A. Sádát a izraelský premiér Manachem Begin. Celé jednání, které bylo neveřejné, vedl právě americký prezident Carter (Office of the Historian nedatováno). Výsledek ale nikdo nečekal. Díky skvělým vyjednávacím schopnostem Jimmyho Cartera a také díky tomu, že USA nabídly Egyptu finanční pomoc a svým způsobem tak Egypt podplatily, se obě strany sporu, jak izraelská, tak egyptská, rozhodly uzavřít mezi sebou mírovou smlouvu, která byla opravdu 26. března 1979 uzavřena (Kašička 1997: 44). Americká administrativa Cartera dokonce přímo vypracovala konkrétní znění mírové smlouvy, především to byl Cyrus Vance, ministr zahraničních věcí (Quandt 2005: 240, 241).

Hlavními předměty smlouvy se stalo diplomatické uznání Izraele Egyptem, postupné stažení veškerého izraelského vojska ze Sinaje, vystěhování židovských osadníků z osad na Sinaji a v neposlední řadě zpřístupnění egyptské ropy Izraeli za ceny podle světového standardu. Co ale bylo obrovským úspěchem pro americkou diplomacii, bylo osudné pro egyptského prezidenta. Kvůli této smlouvě byl odsouzen ostatními arabskými státy. Egypt byl vyloučen z Ligy arabských zemí a bohužel i kvůli své umírněné politice byl Sádát v roce 1981 zavražděn (Kašička 1997: 44). Izrael na druhou stranu díky smlouvě posílil své vztahy s Washingtonem. Jako odměnu za podepsání míru poskytl Carter větší ekonomickou a humanitární pomoc Izraeli než Carterovi předchůdci. Po uzavření separátního míru mezi Izraelem a Egyptem se stal z Egypta další spojenec americké administrativy na Blízkém východě, už to nebyl výhradně Izrael. A právě i Egypt se dočkal vojenské a ekonomické pomoci od Spojených států (Bar-Siman-Tov 1998: 251, 252).

Jimmy Carter byl rozhodně nejvýraznější postava mezi americkými prezidenty, kteří se snažili přispět k řešení izraelsko-arabského konfliktu.

Blízkovýchodní konflikt byla jeho prioritou číslo 1 v rámci zahraniční politiky. Velmi dobře si totiž uvědomoval, že americké zájmy na Blízkém východě budou snáze dosažitelné, pokud zde budou propuknout ozbrojené konflikty. Prokázal své skvělé schopnosti v roli mediátora a dokázal zprostředkovat separátní mír, který je platný dodnes (Quandt 2005: 240, 241).

Carterova administrativa byla v roce 1981 vyměněna za administrativu Ronalda Willsona Reagana. Ten hned po svém nástupu musel na Blízkém východě řešit nelehkou situaci mezi palestinskými Araby a Izraelci. Palestinským Arabům, kteří se přesídlili do Libanonu, a kteří společně s Organizací pro osvobození Palestiny (OOP) usilovali o vytvoření svého vlastního státu Palestiny, se příliv osadníků ze židovských osad ze Sinaje samozřejmě nelíbil (Shlaim 1988: 20). OOP tedy zvolila radikální krok a snažila se zavraždit izraelského velvyslance ve Velké Británii. Izrael ihned reagoval a zahájil invazi do jižního Libanonu, který obsadil a zahájil útok na jednotky OOP, Sýrie a Libanonu. Prezident Reagan zasáhl a vyslal speciální konvoj do jižního Libanonu. Podařilo se mu přesvědčit Izrael, aby se stáhl a na oplátku se OOP přemístilo do Tuniska. Ale ani po tomto kroku se situace neuklidnila a vraždění probíhalo dál, hlavně ze strany Izraele, který útočil na uprchlické tábory palestinských Arabů v Libanonu. Americké administrativě se podařilo vyjednat smlouvu v roce 1983 mezi Libanonem a Izraelem, kdy mělo být vytvořeno bezpečnostní pásmo mezi zeměmi, které by bylo střeženo oběma vojsky. I když nebyla smlouva nikdy podepsána, bezpečnostní pásmo fungovalo (Yaqub 2006: 16).

Po Camp Davidu přišla velká příležitost k řešení izraelsko-arabského konfliktu pro Spojené státy americké až v roce 1990 během války v Zálivu, za vlády George Bushe staršího (Čejka 2002). USA se vždy snažily především ochraňovat své vlastní zájmy na Blízkém východě a ty byly silně ohroženy iráckým útokem na Kuvajtu. I když ale byly americké zájmy v ohrožení, dal jim útok důvod k tomu posílit svou přítomnost v oblasti a odůvodnily to tím, že chtějí pomoci napadenému státu. V rámci operace Pouštní bouře byly postupně irácké jednotky vytlačeny z Kuvajtu. Za Irák se v tomto konfliktu postavila pouze Organizace pro osvobození Palestiny v čele s Jásirem Arafatem a také Jemen. Jásir Arafat se ovšem po porážení Iráku obával, že by ztratil i poslední střípky naděje

na vytvoření samostatné Palestiny, kdyby i nadále stál skálopevně za Irákem, a tak souhlasil s účastí na mírových jednání v Madridu v roce 1991. (Čejka 2013: 179). Madridská konference přivedla k jednacímu stolu Izraelce, Syřany, Jordánce, Libanonce a palestinské Araby. Role mediátora se opět zhostily Spojené státy americké, přesněji řečeno prezident George Bush starší a jeho ministr zahraničí James Baker, kteří se snažili o vytvoření mírových dohod jak mezi Izraelci a palestinskými Araby, tak mezi Izraelci a arabskými státy (Sýrie, Jordánsko, Libanon). Na této konferenci sice bylo dosaženo příměří, ale míru ještě nikoliv. Přestože se nepodařilo dosáhnout mírových dohod, připravila Madridská konference půdu pro další mírová jednání (Laurens 2013: 23–29).

Mírová jednání, která začala Madridskou konferencí, byla v roce 1992 na chvíli přerušena, protože napětí mezi palestinskými Araby a Izraelci silně stoupalo. Naštěstí vývoj v roce 1993 se opět přehoupl k mírovým jednáním. O vývoji od roku 1993 pojednává další kapitola.

6 ROLE USA V IZRAELSKO-ARABSKÉM KONFLIKTU MEZI LETY 1993–2019

Rok 1993 se na Blízkém východě nesl v duchu vyjednávání. Po válce v Zálivu byla moc a vliv Spojených států amerických na Blízkém východě výrazně posílena. Ještě před ukončením války v Zálivu se do vyjednávání v izraelsko-arabském konfliktu snažil vložit i Sovětský svaz na straně Washingtonu, ale kvůli vnitřním neshodám se záhy rozpadl, a tak Spojené státy zůstaly jedinou velmocí působící v blízkovýchodním konfliktu (Čejka 2002). V roce 1993 se americkým prezidentem stal William (Bill) Jefferson Clinton a ani jeho administrativě nebyl Blízký východ lhostejný. Důležitým milníkem v tomto roce je mírové jednání z Osla. Tentokrát je tu ale malá změna v roli mediátora. Na tuto roli se přihlásilo Norsko a v březnu roku 1993 započaly tajné rozhovory mezi Izraelci a OOP. Jednání se zúčastnili hlavně ministři, přední politici (Jicchak Rabin - izraelský premiér a Jásir Arafat – předseda OOP) se setkali až při finálním podpisu. Jednání se neúčastnila ani americká administrativa, vše bylo vyjednáváno velmi diskrétně (Shlaim 2013: 270). Dne 13. září 1993 se mírové jednání, které už bylo téměř u konce, přemístilo do Washingtonu. Došlo zde k nevídanému pokroku mezi Izraelci a palestinskými Araby, protože pod záštitou Billa Clintona si zde Rabin (za Izrael) a Arafat (za OOP) historicky poprvé potřásli rukou a podepsali bilaterální dohodu, která nesla název Dohoda z Osla. Hlavní body dohody byly především uznání OOP jako oficiálního zástupce Palestinců, právo Izraelců na život v míru a bezpečí a hlavně vytvoření Palestinské národní samosprávy, která byla oficiálně vytvořena roku 1994 (Čejka 2013: 187–189). I když krátce po podepsání dohody se vztahy mezi Izraelci a Palestinci začaly opět zhoršovat, vztahy mezi Izraelci a Jordánci naopak nabíraly na správném směru.

K dalšímu výraznému pokroku došlo roku 1994, kdy za přítomnosti také Billa Clintona byla podepsána mírová smlouva mezi Izraelem a Jordánskem. Po Egyptu to byla druhá mírová smlouva mezi Izraelem a arabskou zemí, což se dá považovat za mimořádný úspěch v izraelsko-arabském konfliktu (Quandt 2005: 334). Jednání ale rokem 1994 neskončila. I přes rozpory, které mezi sebou Izraelci a palestinští Arabové opět po roce 1993 měli, dokázaly obě strany za přítomnosti americké administrativy v roce 1995 opět usednout k jednomu jednacímu stolu ve

Washingtonu. Z tohoto jednání vzešla Dohoda o přechodném uspořádání, ale následně byla označena jako Oslo II. K hlavním bodům této dohody patří stažení izraelské armády z určených palestinských měst na území Západního břehu Jordánu a také od této doby měla běžet lhůta pěti let, kdy měl vzniknout samostatný palestinský stát. Palestinská otázka začala dominovat v izraelsko-arabském konfliktu (Čejka 2002).

Prezident Clinton viděl smysl v tom nejdřív vyřešit spor mezi Izraelci a palestinskými Araby, protože během jeho funkčního období spor mezi těmito dvěma hráči nejvíce ovlivňoval dění na Blízkém východě. I když docházelo k pokrokům, nebylo to vždy lehké, protože jak na izraelské straně, tak na palestinské straně, existovaly radikální hnutí či politické strany, které rozhodně o příměří nestály. Na straně palestinské to bylo radikální islámské hnutí Hamás a Izraelci zase měli pravicovou stranu Likud. Clintonova administrativa se snažila nadále pokračovat v řešení konfliktu mezi Izraelci a Palestinci a snažila se najít kompromis, který by vyhovoval oběma. Za sporné území bylo považováno město Hebron. Malým krůčkem opět vpřed se stal rok 1997, kdy se podařila vyřešit správa tohoto města (Eisenberg 2010: 204,207). Mezi Izraelem a Organizací pro osvobození Palestiny byl podepsán tzv. Hebronský protokol, který rozděluje Hebron na dvě části, z nichž 80 % města připadlo pod palestinskou správu a 20 % dostali pod správu Izraelci. Protokol byl dalším posunem ke kompromisu, který si přála americká administrativa.

Prezident Clinton nezhálel ani v roce 1998. V dohodách z Osla bylo zakotveno stahování izraelské armády z území, která měla připadnout pod palestinskou správu, jenže vše probíhalo velmi pomalu. Jednalo se zejména o část území Západního břehu a o letiště a přístav v Gaze. Washington o pomalém postupu věděl, a tak k jednomu stolu v Bílém domě opět přizval zástupce Izraelců a OOP. Z jednání vzešlo Wye River memorandum, které v sobě opět neslo odsun izraelské armády z výše zmíněných oblastí, a také zde byla garantována ekonomická pomoc pro Palestinskou autonomii a Izrael od USA (Čejka 2013: 252–253, 204–205). Clintonova administrativa byla silně odhodlána dovézt spor mezi Izraelci a palestinskými Araby do touženého cíle, k mírové smlouvě, a chtěla toho dosáhnout roku 2000 na symbolickém místě, v Camp Davidu. Zde se měla

finálně dořešit otázka Palestinské samosprávy. Bohužel ani izraelská strana ani palestinská nebyly spokojené s vývojem a s naplňováním dohod z Osla, a proto v Camp Davidu v roce 2000 k žádné dohodě nedošlo. Avšak obě strany z USA odjely v poklidu a s tím, že se nadále budou pokoušet o vytvoření míru na Blízkém východě.

Ještě téhož roku ale situace mezi Izraelci a palestinskými Araby přinesla nečekaný zvrat. Když se v září roku 2000 prošel předseda izraelské strany Likud, Ariel Šaron, po Chrámové hoře v početném policejním doprovodu vyvolalo to velké palestinské protesty (Čejka 2002). Ještě před koncem svého funkčního období chtěl Bill Clinton situaci uklidnit a svolal summit do Šarm aš-Šejchu, po kterém následovaly palestinsko-izraelské rozhovory ve městě Taba, ale bohužel opět bez výsledku. Summit ale jeden výsledek nepřímo přinesl. Byla vytvořena zajišťovací komise, kterou vedl senátor George Mitchell, jež v dubnu roku 2001 vydal zprávu nazvanou Mitchell Report (Whitaker 2001). Zpráva přinášela doporučení a cestu, jak se opět vrátit k mírovým jednáním, ke kterým ale nedošlo.

Bill Clinton během svého období dosáhl sice malých pokroků, ale podařilo se mu alespoň částečně sblížit Izraelce a palestinské Araby. V roce 2001 se úřadu ujal George Walker Bush. Jeho administrativu ale velmi silně ovlivnilo dění po 11. září v roce 2001. Řešení izraelsko-arabského konfliktu ustoupilo do pozadí zahraniční politiky Spojených států amerických a administrativa Bushe začala aktivně bojovat s terorismem. Hlavním cílem na Blízkém východě bylo eliminovat vliv Iráku na ostatní arabské státy, eliminace zbraní hromadného ničení a především boj s teroristickými skupinami (Quandt 2005: 393, 394). Tento cíl dominoval v americké zahraniční politice až do roku 2005 a proto v období od roku 2001 do roku 2005 nepřišel žádný posun v řešení izraelsko-arabského konfliktu. George Bush ale na blízkovýchodní otázku nezapomínal a jeho vize po roce 2005 bylo vytvoření samostatného státu Palestina, který bude mít svoje vlastní území, suverenitu a demokratické instituce. Hlavním městem se měl stát Jeruzalém, který by zároveň byl hlavním městem Izraele. Navrhl tzv. Cestovní mapu (The Road Map for Peace), která obsahovala časový harmonogram, na jehož konci měl samostatný stát Palestina vzniknout (Čejka 2011: 282). Problémem

ovšem byly židovské osady na území, které bylo pod palestinskou správou. Palestiňští Arabové chtěli nejdříve vyřešit přesun či zrušení židovských osad.

V roce 2007 svolal George Bush konferenci v Anápolis, kde se sešli zástupci ze 42 zemí, včetně 16 arabských zemí a projednávat se zde měl izraelsko-arabský konflikt a jeho možné řešení. Výsledek konference byla ovšem pouze shoda, že se má nadále pokračovat v Cestovní mapě a postupně dojít až k vyhlášení samostatného státu Palestina.

Po éře Billa Clintona, kdy snahy o mír na Blízkém východě byly občas i přehnané, přišel za administrativy George Bushe mladšího výrazný útlum, ovlivněný hlavně děním po 11. září. I když zahraniční politika Spojených států amerických na izraelsko-arabský konflikt nezapomínala, nebyla projednávána žádná mírová smlouva a stát Palestina také vytvořen nebyl.

V lednu 2009 do křesla v Bílém domě usedl první afroamerický prezident Barack Obama. I když jeho administrativa slibovala, že vyřeší izraelsko-arabský konflikt a vyřeší i palestinskou otázku, bohužel k tomu ani za dvě funkční období nedošlo. Tím, že USA udržovaly stále velmi silný vztah s Izraelem, bylo složité vyjednávat s Palestinci, kterým především stále šlo o přemístění židovských osad ze Západního břehu (Hamdi 2018: 265–267). Barack Obama zastával názor, že spor, který mezi sebou Izraelci a palestinští Arabové mají, musí především vyřešit společně a také společně dojít k řešení, a také proto Obama řekl, že až bude Palestina žádat o mezinárodní uznání v Organizaci spojených národů, bude v Radě bezpečnosti hlasovat proti. Za jeho administrativy nedošlo k žádnému pokroku v izraelsko-arabském konfliktu.

Rok 2017 přinesl do Washingtonu novou administrativu, a to administrativu velice kontroverzního prezidenta Donalda Trumpa. Trumpovi blízkovýchodní otázka také nebyla lhostejná a tak přišel se svým vlastním plánem (Maqbool 2020). Navrhl vytvoření samostatného státu Palestina, který ale bude mít hlavní město v Abú Dísu, jinak také zvané jako Východní Jeruzalém (je to malá vesnice na východ od Jeruzaléma), kde by také zřídil americkou ambasádu a Jeruzalém by zůstal nedělitelným hlavním městem Izraele. Zároveň by došlo během cesty k státu Palestina ke zmrazení výstavby židovských osad na Západním břehu po dobu čtyř

let. Západní břeh a pásmo Gazy by formálně patřily státu Palestina s příslibem, že by se mezi oběma územími vybuodoval tunel pro lepší dopravní komunikaci. Dalším bodem byla demilitarizace Palestiny a vojenská kontrola Izraele na území Západního břehu v oblasti řeky Jordánu. Tento bod se Palestincům nelíbil, protože to v praxi znamenalo, že sice Západní břeh bude patřit pod jejich správu, ale budou se zde vyskytovat vojáci Izraele (BBC 2020). V plánu také Trump Palestincům přislíbil podporu privátního ekonomického sektoru, jako jsou například malé podniky, turismus a manufaktury a zaručil jim, že ekonomicky bude Palestina vzkvétat. Mezi dalšími přísliby pro Palestince bylo také budování nových institucí, zlepšení fungování vlády, zlepšení zdravotní péče či zajištění vzdělání (White House 2020). Na druhou stranu od Palestinců bylo v plánu požadováno, že uznají Izrael jako samostatný stát a také ho uznají jako židovský stát a dále Jeruzalém přenechají zcela Izraeli.

S plánem souhlasil izraelský předseda Benjamin Netanjahu, kterému koncept přišel férový a byl ochotný s Palestinci jednat. Pro Izraelce bylo ale pořád stěžejní, že o židovské osady úplně nepřijdou. Na druhé straně palestinští Arabové s plánem měli veliké problémy a dokonce rozdmýchal protesty v Gaze. Palestinci nebyli ochotni vzdát se Jeruzaléma a plán označovali za proizraelský (ČT24 2020). Ostře se k návrhu vyjádřil Mahmúd Abbás, předseda palestinské samosprávy, který dokonce vše označil za konspiraci (ČT24 2020). Palestincům totiž byla nabídnuta i finanční pomoc, pokud budou ochotni přistoupit na cestu k míru podle Trumpa, a to bylo dalším přilítím oleje do ohně. Celkově měl Trump na Blízkém východě investovat 50 miliard dolarů, z čehož více než polovina by byla pro Palestinu a zbytek se měl přerozdělit mezi Egypt, Libanon a Jordánsko (CNBC 2019). Abbás se proti Trumpovi tvrdě ohradil a nechal mu do Bílého domu vzkázat, že palestinská práva nejsou pro nikoho na prodej (ČT24 2020). K plánu se vyjádřily i ostatní arabské země. Například Maroko, Omán, Spojené arabské emiráty nebo Saúdská Arábie plán neodsoudily, protože zastávaly názor, že je dobrý pro budoucí vyjednávání. Ovšem po zasedání Ligy arabských států, která čítá 22 arabských států, byl plán odmítnut s tím, že jim připadá jako výrazné narušení práv Palestinců (Sedláčková 2020).

Trumpovo funkční období v Bílém domě ještě neskončilo, ale ani on se nepřiblížil k touženému míru na Blízkém východě, spíše naopak. Ještě před zveřejněním plánu, který měl na Blízký východ přivést mír, udělal Donald Trump významné proizraelské kroky, které rozdmýchaly protesty a nespokojenost. Po desítkách let, kdy se americké administrativy stavěly odmítavě k výstavbě židovských osad na území Západního břehu, Donald Trump tuto izraelskou činnost označil za legální. Další krok, který palestinské Araby velice rozhořčil, bylo přesunutí americké ambasády z Tel Avivu do Jeruzaléma, který si nárokovali jak Izraelci tak Palestinci. Při přesunutí ambasády označil Jeruzalém za hlavní město Izraele (Miller 2019). Trumpův mírový plán přinesl další rozdmýhání nevole napříč palestinskými Araby. Trump tedy k posunu v řešení izraelsko-arabského konfliktu nepřispěl, a tím pádem konflikt stále nenachází mírového konce.

ZÁVĚR

Spojené státy americké na Blízkém východě hrály a stále hrají důležitou roli. Jejich zapojení do izraelsko-arabského konfliktu bylo velice důležité, protože i když primárně sledovaly své vlastní zájmy, dokázaly přimět například Izrael a Egypt, aby zasedly k jednomu jednacímu stolu. USA se v blízkovýchodním konfliktu ujaly velmi těžké role, a to role mediátora, která byla pro vyjednávání klíčová, protože Izrael a sousední arabské státy by sami od sebe nejspíše nedokázali přistoupit k mírovým jednáním. I když veškeré snahy o vytvoření trvalého míru nepřinesly finální mírovou smlouvu, vztah mezi Izraelci a arabskými státy se rozhodně díky zapojení Washingtonu od roku 1948 zlepšil.

Bez rozvojových a ekonomických pomocí Spojených států amerických by se nemohly státy jako Izrael a Egypt vyvíjet a postupně směřovat k demokratickému ideálu, od kterého jsou ovšem ještě stále daleko. Bez Spojených států amerických by nebyl uzavřen separátní mír právě mezi Izraelem a Egyptem, což je považováno za mimořádný úspěch amerických snah a k mnohým jednáním by také nedošlo. Od roku 1956, kdy se Spojené státy aktivně vložily do řešení izraelsko-arabského konfliktu, pokoušely se každý ozbrojený konflikt co nejdříve zastavit a přimět bojující strany přinejmenším k jednání o dočasném příměří.

Limity amerických snah ale končí u vytvoření trvalé mírové smlouvy. Je velmi těžké vytvořit návrh, který by přijali jak Izraelci, tak momentálně palestinští Arabové, protože v současné době je primárním cílem vyřešit palestinskou otázku a následně ukončit izraelsko-arabský konflikt. Novou příležitostí pro mír by mohlo být spojení blízkovýchodních arabských zemí s Izraelem proti momentálně největší hrozbě, kterou představuje Írán. Pokud se země spojí v boji proti společnému nepříteli, bude následné hledání kompromisu mezi Izraelem a arabskými státy lehčí. Mnohdy totiž spojení proti nepříteli, který ohrožuje více států, i když znepřátelených, může vést k oteplení vztahů a nalézt řešení původního konfliktu (v tomto případě izraelsko-arabského konfliktu) by mohlo být snazší. Když už spolu Izrael a arabské státy začnou komunikovat ohledně spolupráce v boji proti Íránu, mohli by v komunikaci pokračovat i po odstranění společné hrozby.

Spojené státy americké nebyly jediným aktérem, který se snažil v izraelsko-arabském konfliktu angažovat. Během studené války to byl i Sovětský svaz, který se snažil zásadně ovlivnit dění na Blízkém východě. Ovšem snahy Sovětského svazu nebyly směřovány k řešení izraelsko-arabského konfliktu, ale k tomu, aby arabské státy přiměl k protizápadnímu myšlení a dokázal je dostat na svou stranu právě ve studenoválečném konfliktu. V současnosti můžeme pozorovat i vyšší aktivitu Evropské unie v oblasti Blízkého východu. Evropská unie má zájem na vyřešení blízkovýchodního konfliktu především kvůli tomu, že je stále značně závislá na dodávkách ropy a zemního plynu z Blízkého východu. Bohužel ale při prosazování svých návrhů na mírové jednání není dostatečně přesvědčivá a nedokáže přimět především Izrael a Washington ke spolupráci. Zároveň také Evropská unie nepřišla s žádným komplexním návrhem na řešení izraelsko-arabského konfliktu.

Při zhodnocení celkového působení Spojených států amerických v izraelsko-arabském konfliktu je zřejmé, že USA jsou a byly důležitým zahraničněpolitickým aktérem. I když jejich mírová jednání vždy nešla podle vytyčených plánů, podařilo se USA, hlavně v 80. a 90. letech 20. století, zmírnit napětí mezi Izraelem a arabskými státy. Žádný jiný aktér, který do izraelsko-arabského konfliktu vstoupil, neměl takovou moc, jakou měly a mají Spojené státy americké. Postupně během času se jim podařilo přimět i arabské státy, aby USA alespoň částečně věřily a díky tomu byly některé státy (například Egypt a Jordánsko) ochotné jednat. Kdyby nebylo USA, znesvářené státy by nikdy zřejmě nezasedly ke společnému stolu. Dosažení finálního míru v blízkovýchodním konfliktu nebude lehké, ale s pomocí USA by se v budoucnosti tížený výsledek mohl podařit zdolat.

ZDROJE

AKHTAR, Shameem (1968). Arab-Israeli Conflict–I. *Islamic Studies* 7 (3), s. 233–245.

AVINERI, Shlomo (1978). Peacemaking: The Arab-Israeli Conflict. *Foreign Affairs* 57 (1), s. 51–69.

BAR-SIMAN-TOV, Yaacov (1998). The United States and Israel since 1948: A „Special Relationship“?. *Diplomatic History* 22 (2), s. 231–262.

BBC (2020). What does Trump’s Middle East plan say on key issues? *BBC*. 29. 1. 2020 (https://www.bbc.com/news/world-middle-east-51299145?intlink_from_url=https://www.bbc.com/news/topics/c7gj7q3xpyvt/trump-peace-plan&link_location=live-reporting-story, 7. 5. 2020).

BROŽ, Ivan (2005). *Arabsko-izraelské války 1948–1973* (Praha: Nakladatelství Epoque).

CAMPBELL, John C. (1958). *Defence of the Middle East* (New York: Harper & Brothers).

CESAR, Jaroslav a kol. (1985). *USA a rozvojové země 1945–1975* (Praha: Academia).

CNBC (2019). Inside Trump’s \$50 billion economic plan for Mideast peace. *CNBC*. 22. 6. 2019 (<https://www.cnn.com/2019/06/22/trumps-approach-to-mideast-peace-built-on-big-money-projects.html>, 8. 5. 2020).

ČEJKA, Marek (2002). Role Spojených států amerických na Blízkém východě: minulost a současnost. *Global politics*. 5. 3. 2002 (<http://www.globalpolitics.cz/clanky/osn-blizky-vychod>, 25. 12. 2019).

ČEJKA, Marek (2011). *Moderní dějiny Izraele* (Praha: Grada Publishing, a.s.).

ČEJKA, Marek (2013). *Izrael a Palestina* (Brno: Barrister & Principal).

ČT24 (2020). Trump navrhuje nezávislou Palestinu i nedělitelné hlavní město Jeruzalém. *Česká televize*. 28. 1. 2020 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3040056-izraelska-armada-pred-oznamenim-miroveho-planu-vysila-posily-k-hranici-s-jordanskem>, 26. 4. 2020).

EISENBERG, Laura – CAPLAN, Neil (2010). *Negotiating Arab-Israeli peace: patterns, problems, possibilities* (Indiana: Indiana University Press).

HAHN, Peter (2004). *Caught in the Middle East, U.S. Policy toward the Arab Israeli Conflict, 1945–1961* (Chapel Hill: The University of North Carolina Press).

HAMDI, Osama (2018). American Foreign Policy toward the Arab-Israeli Conflict: Strategic Transformations. *Insight Turkey* 20 (2), s. 251–272.

HELLER, Joseph (2016). *The United States, the Soviet Union and the Arab-Israeli Conflict, 1948–67, Superpower rivalry* (Manchester: Manchester University Press).

HERZOG, Chaim (2008). *Arabsko izraelské války: Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny).

HUDSON, Michael (2013). The United States in the Middle East. In: FAWCETT, Louise, *International Relations of the Middle East* (Oxford: University Press), s. 321–343.

IROZHLAS (2019). *USA již nebudou považovat židovské osady na okupovaných územích za nelegální, oznámil Pompeo* (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/mike-pompeo-usa-ministr-zahranici-izrael-zidovske-osady-palstina-zapadni-breh_1911182209_cha, 18. 1. 2020).

KAŠIČKA, Petr (1997). Arabsko-izraelský konflikt – historie a současnost. *Czech Journal of International Relations* 32 (1), s. 38–46.

KEJLOVÁ, Tamara (2017). Před 70 lety Arabové odmítli plán na vznik Izraele a Palestiny, důležitou roli sehrálo Československo. *ČT24*. 29. 11. 2017

(<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2313490-pred-70-lety-arabove-odmitli-vznik-izraele-a-palestiny-dulezitou-rolu-sehralo>, 18. 1. 2020).

KIEVAL, Gershon – REICH, Bernard (1987). The United States. In: REICH, Bernard, *The Powers in the Middle East* (New York: Praeger Publishers), s. 55–108.

KISSINGER, Henry (1999). *Umění diplomacie* (Praha: Prostor).

KREJČÍ, Oskar (2009). *Zahraniční politika USA* (Praha: Professional Publishing).

KUBEŠ, Zdeněk (1960). *Izrael* (Praha: Státní nakladatelství politické literatury).

LAURENS, Henry (2013). *Arabský Orient za časů Ameriky: od války v Zálivu k válce v Iráku* (Praha: Academia).

MAQBOOL, Aleem (2020). Trump Middle East plan: What he gets out of it. *BBC News*. 29. 1. 2020 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-51293943>, 25. 4. 2020).

MILLER, Andrew (2019). Trump Is Not Really Pro-Israel—He’s Pro-Trump. *Foreign Policy*. 11. 12. 2019 (<https://foreignpolicy.com/2019/12/11/trump-is-not-really-pro-israel-hes-pro-trump/>, 10. 5. 2020).

OFFICE OF THE HISTORIAN. *The 1928 Red Line Agreement* (<https://history.state.gov/milestones/1921-1936/red-line>, 10. 2. 2020).

OFFICE OF THE HISTORIAN. *Camp David Accords and the Arab-Israeli Peace Process* (<https://history.state.gov/milestones/1977-1980/camp-david>, 15. 4. 2020)

OSN (1967). Security Council resolution 242 (1967) of 22 November 1967 (<https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/240/94/PDF/NR024094.pdf>, 10. 4. 2020), s. 8–9.

OSN (1998). *Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora* (<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta->

organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf, 25. 3. 2020)

PRESSMAN, Jeremy (2014). American engagement and the pathways to Arab-Israeli peace. *Cooperation and Conflict* 49 (4), s. 536–553.

QUANDT, William (2005). *Peace process: American diplomacy and the Arab-Israeli conflict since 1967* (Washington D.C.: Brookings Institution Press).

SEDLÁČKOVÁ, Veronika – ČIHÁK, Ondřej (2020). Trumpův plán pro Blízký východ jen otevírá pole pro náboženské fanatiky, říká politolog Barša. *Český rozhlas*. 3. 2. 2020 (<https://plus.rozhlas.cz/trumpuv-plan-pro-blizky-vychod-jen-otvira-pole-pro-nabozenske-fanatiky-rika-8143603>, 9. 5. 2020).

SHLAIM, Avi (1988). The Impact of U.S. Policy in the Middle East. *Journal of Palestine Studies* 17 (2), s. 15–28.

SHLAIM, Avi (2013). The Rise and Fall of the Oslo Peace Process. In: FAWCETT, Louise, *International Relations of the Middle East* (Oxford: University Press), s. 268–284.

SMITH, Charles (2013). The Arab-Israeli Conflict. In: FAWCETT, Louise, *International Relations of the Middle East* (Oxford: University Press), s. 245–267.

SPIEGEL, Steven (1985). *The Other Arab-Israeli Conflict, Making America's Middle East Policy, from Truman to Reagan* (Chicago: The University of Chicago Press).

WHITAKER, Brian (2001). The Mitchell Report. *The Guardian*. 22. 5. 2001 (<https://www.theguardian.com/world/2001/may/22/israel1>, 25. 4. 2020).

WHITE HOUSE (2020). Peace to Prosperity. *White House*. (<https://www.whitehouse.gov/peacetoprosperity/economic/>, 8. 5. 2020).

YAQUB, Salim (2006). The United States and the Arab-Israeli Conflict, 1947 to the Present. *OAH Magazine of History* 20 (3), s. 13–17.

RESUME

The Israeli-Arab conflict is a dispute that has been going on since 1948, when an independent state of Israel was established. In 1947, the United Nations created a plan for the creation of two states - Jewish and Arab. However, this plan was accepted only by the Jewish population, which as soon as units of the British army left the territory, declared an independent state. However, neither the Palestinian Arabs nor the surrounding Arab countries ever accepted the plan, and the Arab countries responded to the declaration of independence with an armed attack to destroy the Jewish state. The conflict has attracted the attention of other actors, including the United States. The United States became involved in resolving the Israeli-Arab conflict in 1956, the year the Suez Canal was nationalized. Since then, the United States has played a key role in the region itself, but also in the conflict between the Arab states and Israel.

The first part of the bachelor's thesis deals with the foreign policy goals and interests of the USA in the Arab-Israeli conflict and what led the United States to engage in the conflict, what motivation they had. Both economic and political reasons are mentioned here.

The second part is already structured into certain periods according to major milestones in the development of the conflict and focuses on specific ways and tools of US foreign policy. This section includes the various US administrations and their contribution to the solution of the Israeli-Arab conflict.

The second part of the bachelor's thesis shows which American administrations were able to contribute to partial successes and which, unfortunately, did not achieve any major success.